

Tongelre.

Den 25^{en} Augustus 1897 bezocht ik deze gemeente; ik reed van Eindhoven over Woensel en Kruinen naar Tongelre, en vandaar naar Eindhoven terug.

Op de grens van Kruinen en Tongelre vond ik de halve bevolking om mij welkom te heelen; twee oude gilden, dat van St. Bartolomeus, en dat van St. Catharinus. De leden dezer gilden waren meer dan possierlijk uitgedost; - leden van handboog- en kruisbooggezelschappen; kaartverenigingen, en daarmede was al wat er jong volk te Tongelre was, mede gelopen naar de grens der gemeente. De muziek van "Eneind" uit Kruinen ging voorop, daarna een erewacht van ± 12 ruiteren, vervolgens allerlei gezelschappen, en daarachter allerlei los volk.

Hoo geëscorteerd kwam ik aan het Raadhuis te Tongelre, alwaar ik B. en W. vond. - De burgemeester is devens boekhouder van de Eindhovensche bank, en gaat voor die betrekking dagelijks naar Eindhoven. -

De harmonie kwam voor het Raadhuis een deurtje spelen; de schoolkinderen (jongens en meisjes; en is te Tongelre geen liefdchuis) waren door Vosser, het hoofd der school geleerd, en kwamen hunne kunsten (liefjes zingen) verdoonen; de meisjes meest allen in het wit, met kransjes op! -

Toen ik wegging, werd de sdoet officieel geformeerd; de schoolkinderen kregen er toen echter ook een plaats in. - Bij het kommen, - en het verlaten van de gemeente hield het schoolhoofd een speech. - Bij het huis van den burgemeester (tusschen Kruinen en Tongelre) was een terepoort opgericht. -

Klasers beweert, dat de burgemeester den secretaris de voet wil lichten, om zelf secretaris te worden; dan zou bij zijne betrekking aan de Eindhovensche bank kunnen opgaan en in Tongelre blijven; ik weet niet, of er enige grond is voor dat bewerent.

De voorstandhouding tusschen B. en W. scheen mij zeer goed.

De administratie van den onthanger liet niet veel te wenschen over; niet B. en W., maar de burgemeester sluit bij

Tongelre.

bij de bluemaandelysche kasopneming het jounaal af; in het hulppocernaal der ontvangsten was de datum der ontvangst niet vermeld. — De schoolgelden werden rechtstreeks collectief in het jounaal geboekt.

De administratie van den secretaris was in geen better staat; bij de bevolkingsregisters ontbrak een personenklapper; meerdere gezinnen werden op één blad geboekt; de bijhouding liet ook zeer veel bewenschen over. In 1896 was de secretaris uit eigen beweging begonnen een geheel nieuw bevolkingsregister aan te leggen, om dat het oude onbruikbaar was geworden.

Er was geen modelregister van de vergaderingen van B. en W.; de politieberroering is van 1887; de verordening krachtens art. 172 Gem. wet ontbrak; evenzoo een staat, van hetgeen naar burgerlijk recht eigendom is van de gemeente; ook was er geen register van aanvragen en beschikkingen volgens de huidige wet.

In juni 1900 vertrok platseling de dienstbode van den pastoor, waar men zeide in zwangeren haestand; men noemde den koster als den vermoedelijken vader (Vogels, zoan van den welhouders)

Zeer opvallend was het, ^{Kerkdienma de} dat pastoor van Viesfel platseling ontslag nam, en naar Kleelen trok naast zijn broeder, den stolaris.

Er ontstonden daarover allerlei praatjes; daarna allekjes en opsluitjes; zie over een en andere een rapport dat op 14 juli 1900 van den ledenraad der Heerehaue van der kleine aan zijn chef, den overste Smit, door deze aan mij in afschrift medegedeeld; — de burgemeester van de Kerk gedragt zich niet auberigspelijc; bij kabinets missie dd 4 aug. 1900 st. nr. 1, 2de lfd. 3de bureau, schreef ik ter zache aan den burgemeester, hij misfue dat y berichts 1900 nr 56 brachte tot de burgemeester zich te verantwoorden. —

Den 16 juli 1902 kewam ik meer in de gemeente. Ik reed van Lindt, horen naar Weert, daarna naar Tongelre; en toen weer naar Eindhoven

Tongelre.

(met W. liep in de eerste plaats) ^(met W. liep in de eerste plaats)
Uit gesprek over de orgengetallen in 1900 liep indeen doch Anijn verbaasing verbaas ik, dat er in 1900 in Tongelre geen admelding was voor opsluiting, als dat de meid van Pastoor Viesfel hen slalle niet zwanger was. Gerechte meid, Joannet Pesters, herkomstig van Druunen, diende met haar zus, ter aan de pastorie van pastoor van Viesfel. Toen iemand gezien had, dat zij wat familiair was met den koster, toen waarschuwde hij deswege den pastoor, die de meid wegzond. — Raapmanen hand kewamen doen op de fabrieken te Eindhoven, waardt vele mensen uit Tongelre werden, allerlei praatjes in omloop, ook dat de meid in de kraam moest. — De oude Vogels trok toen pasbij voor zijn zoan, en zeide in het publich, dat, als de meid zwanger was, zulles even goed kon zijn van zijn ^{zoon} den pastoor, als van zijn zoan den koster, want dat iemand gezien had, dat de pastoor ook te familiair was met die meid. Waaraps liep de pastoor weg, en begonnen de relletjes — Ten slotte bleek het, dat de meid niet zwanger was; ze kewam toen in dienst bij den dokter van Viesfel, en zou op behoogenblieh dienen bij den pastoor van Veerhach onder Deurne. — De nieuwe pastoor van Tongelre trokken partij tegen Vogels; de oude Vogels werden gehandhaafd als kerkenmeester, zijn zoan als koster en organist. — Zieh welk uitschitter verstoord, dat Vogels iels ten nadeele van Pastoor van Viesfel moet durven zeeggen, — al was dat ook gebaaid, om ^{zijn} zoan (den koster) te verdedigen. — Van daar de relletjes in 1900; van daar doch de oude Vogels in 1901 uit den Raad werd geworpen: hij had 24 van de 150 stemmen; van daar dat Klaers, een neef van Vogels, die in 1901 als Raadslied aftrad, eveneens uit den Raad werd gezegd; van daar doch de welhouders v.d. Kerkhof en Lijfliet, die in 1903 en in 1905 als raadsleden aftrad, ook uitgeworpen zullen worden. Zieh is te hopen, dat de genaaderen van tevoren nog wat lot beslaven zullen komen.

De oude Kleer Smits van "het Klof" was een ijverig beschermheer van de kwee oude gilden (St. Clauertius en St. Catharinus). Men hoopt een nieuw beschermheer te vinden in den Kleer de Kuyper, die voor een paar dagen huwde met Juffr. Smits (doch van de kwee dochters); de andere is getrouwd en

Tongelre
en ingelijst met kader de Grady de la Neuville te Leich
waart ik België en bij zijne schoonmoeder zal komen in
waren. Zelf is 24 jr. bij 33. — „Zelf hof" is 138 fl. A.
groot; er liggen enkele mooie boschen aan het huis; 5 huizen
rijen; verder veel bewaarde boschen en heide. —

De eigendommen van de gemeente liggen niet aan elkaar,
bedoelen het heide, ven en bomenbosch. Aan de zijde van
Eindhoven heeft de maats nog al te lijden van de kinderen. —
Als een bosch overwoed is, wacht er dan den grond niet
veel gedoen; men doet de stompes er uit, maakt den grond
opnieuw, en plant dan weer in. In afgelopen winter had
men 120.000 plantjes uitgezet; 25.000 op de fl. t. Over 5 jaren
kan dat weer brandhout zijn. Meer komt er niet van. —

Al het jonge volk gaat op de fabrieken werken; men
kan geen arbeidsboden meer krijgen in de gemeente, en
maak ze van buiten bebrengen, niet gevreesd, uit St. Oedenrode
meer vooruit uit saneren.

De meisjes bezochten gedeeltelijk de zusterscholen in
Sint-Truiden, in Eindhoven of in Nijmegen. —

Den 11 April 1905 kwam ik weer in Tongelre. Ik bezocht
dienzelfden dag de gemeenten Lebenseel en Nijen.

Er had zich niemand voor de audiëtie aangemeld; ik
had dus valop tijd om met Ben W. te praten. Van hem
vernam ik de verrassende bijzonderheid, dat in Tongelre
het dansen door vrouwen in de kerkenberg des avonds
bij lamplicht verboden was, maar des ochtends was dat
tochten. — De webhouder v.d. Verchhoff was in der tijd kapit
lein van het St. Catharina gilde; op den eerstaag in November
was hij op hoede van $\text{fl} 10.$ verplicht, des ochtends voor 20
uur met zijn meisje in de kerkenberg te komen dansen; dat
was dan natuurlijk buiten nog spijkerdonker; in de kerken
zaal was alles met kerstlicht verlicht; en het was dan
om twalf des ochtends soms al 200 duuk, dat men zich in
het lokaal haast niet kon zetten. De leden van St. Catha
rina verschenen daartoe allen met hunne dansen. —
Sinds derdag jarig voorstel en op's ochtends niet meer gedanst

Zelf schijnt dat de ruzies in de gemeente na de rechters
van 1900 weer vergaen waren; in 1903 werd v.d. Verchhoff
als lid v.d. Raad herhoren, haemel niet zonder strijd. —

Exterramen de veel fabrieksmoerisjes, en bovenblijvende huizen
en huizen langs de weg; in 1905 was het voor het laatst.

Tongelre:
Men hoopt, dat nu in 1905 de afbiedendeleden bij comi
caatsstelling zouden worden herhaald.

In de boschen groeien vele vrije paartjes zich aan ^{en} zedelijf
heid over; de veldwachter behoudt er driemaal; ze kosten
respectievelijk $\text{fl} 2.5$ of 30 dagen, $\text{fl} 2.5$ of 14 dagen, en $\text{fl} 2.5$ af
dagen. Wie zit er de schulde in!

Ben W. ernstig aangeraden, om een staat van gemeente
eigendommen aan te leggen, waarin uitvoering en namen,
klasse en mogelijke details omtrent cultuur en exploitatie
worden aangeleverd.

Iets levens aangeraden, het onderhoud van de waterleidin
gen in een hand te brengen en ten laste der gemeente te nemen.

Op de algemeene begraafplaats staat geen lijksluierij.
De familie Visdom uit Eindhoven bezit voor ± 15 jaren
eene eigen begraafplaats onder Tongelre aan, waarop tot
nu toe drie lijken werden bijgezet.

In de geneeskundige en verloskundige armenpraktijk ^{algemeen} van
van wege het ^{algemeen} armbestuur voorzien; het algemeen armbestuur
heeft geen gemeentelijk subsidie nodig; het heeft voldoende eigen
fondsen.

Eene vrij grote sleepfabriek werd voor een paar jaren opgericht
op de Heukelbossche heide, aan den weg van Sint-Truiden naar
Spelberg, door de Heren Glaudens en van Gestel uit
Eindhoven. Zelf is een machinefabriek, waarmee de in
woners de behandeling niet vonden. Van daar dat er enige
Belgen met hunne gezinnen overkwamen, om aan de
ambachters als weewechters te dienen. — De fabriek maakt op
reime schaal zijn ingericht en voldoende capaciteit heb
ben om 100.000 kleinen per dag te maken. — Het losse
werkvalk's zaaiers komt uit andere gemeenten; dat staan
in een keel, gaan des Zaterdaags naar huis en kom des Zondags
weer terug; in de gemeente heeft men daar geen last van. —

Tijdens mijn geheele bezoek ben ik voortdurend on
aangenaam geweest jegens den burgemeester, omdat
bij de gemeentelijke administratie zo's schandelijk vereerde
loost, en er ook heelmaak geen militie was genomen van
de aannemingen, welke ik ^{na} mijner bereake in 1902 schijf
delijk ter kennis van het gemeentebestuur had gebracht.

Tongelre.

Den 4 December 1905 ging ik nogmaals naar Tongelre, ten einde na te gaan of de plannen in de administratie, door mij bij mijn bericht van 18 April 1905 geconsidered, en bij mijself van dienselfden datum Aan 1^a der kennis van lijk gemeentebestuur gebracht, — verbeterd waren. — Tot mijn grote genoegen bleek me, dat er ^{niet alleen} zeer veel verbeterd was, maar dat de gemeentelijke administratie er zelfs zeer goed uitzag.

Ich den burgemeester en den wethouder van Oosterhout — de wethouder van de Kerkrapp was wegens ziekte niet gekomen — bezocht ik de openbare school, en woonde daar gedaan een voor een een les in de tweede hoopte klasse. Ich kloofd der school bij. Ich anderuys bewiel mij niet al! — Daarna ging ik met de Heeren naar de woning van Ich kloofd verschool, om mit eigen oogen te kunnen aardeken over diens klachten in zake Ich kloofd behandelanderlanden enz. van die morgen doore het gemeentebestuur. — Ich kloofd bestuur had nogal wat geld besteed om die woning op te knappen; er was een nieuw ^{vloer in den} grond gelegd; de woning was goed gevloofd; de pub was nieuw geschilderd enz. —

Ich water uit de pub werd op het moment in eindklaren daer de hygiënisch comissie bacteriologisch onderzocht; het zal dus nog maaten blijken, of het voor de gezondheid onschadelijk is. — Ich kloofd der school beklagde zich behalve over de ontaardigheid, dat hij thans geen drinkwater had, — nog daarcouer, dat in zijn keukens en in zijn slaapkamer een steen — in plaats van een houten — vloer lag. — Bij B. en W. er op aangedrongen, om aan de uitselen van Ich kloofd der school een gevillig oor te leuen. —

Na met H. en W. de in 1898 nieuw gebouwde kerk te hebben bekijken (— heel ^{van binnen} een mooi gebouw; de pastoor heeft geen geld om de toren er op te zetten, even gelijk hij ook geen geld heeft om een liefdekerk te bouwen —) keerde ik naar Eindhoven terug.

Den 21 Dec 1905 kwam ik weer in Tongelre; vanuit den Bosch ging ik eerst naar Waalwijk, toen naar Eindhoven

Tongelre.

en eindelijk naar Tongelre, waarna ik naar's Bosch terug keerde.

Ik verleende audiëntie aan Mevrouw Sanders geb. v.d. Ven, die een jongen van ± 12 jr had, en om een middel vrag. om dat kind van de leerplichtsch te onttrekken; zij had zijn vader diensten zoo brood noodig; — ik kon haar geen middel aan de hand daen. — Vervolgens aan v.d. Kleuvel, een tuinbouwer, die klaagde, dat hem zoveel concurrentie werd aeingedaan niet ongekeurde of afgekeurde stieren; den burgemeester opgedragen door den vliegwachter wat scherper toezicht te laten houden; wanneer het in een schuur, met gesloten deuren, geschieft, dan is er niet veel aan te doen.

Gemeente kreeg juist toestemming van lg. S. om f 13.000 te lenen om den paardenstieren bij den boer van een liefdekerk, aan B. en W. verkeld, dat ikerg tegen was geweest, en het bij lg. S. verloren had. — B. en W. verklaarden, dat Tongelre het wel behalen kon, nu Philips, Bruning en Goudemans onder Tongelre villa's bouwden, en zich daar vestigden. — Alsof de vestiging van die Heeren geen andere uitkomsten voor de gemeente mede zou brengen!

We reletijds om de mid van Pastoor van Velzel zijn thans geheel vergoten; de oude Vogels is nog keermester, raadslid vereblijft niet meer; men gelooft niet, dat hij dat nog zou willen worden.

Er is geen staak omkrent de exploitatie der gemeentelijke bezittingen; de gemeente gronden ± 30 Ha. behoeven niet veel; het grootste deel is een hoge heide, waarop niets wil groeien; ook geen heide; — op de rest is wat mast gras, die het heel slecht doet, en zeker niet meer waarderbaar — ní een veertig jaren — dan van brandhouw. — Op den aanleg van den staak niet naden aangedrongen. —

De waterleidingen werden thans door de gemeente gevoegd en in orde gehouden; wegen, met hier en daar apotie, per hond aan gemeente jaarlijks ± f 200. —

Het schijnt, dat het kloofd der school thans in allen deele tevreden gesteld is; mij bewaamen in den laatsten tijd geen klachten meer ter ore; hij verscheen ook niet ter audiëntie.

B. en W. hebben moeilijkheden mit de Heeren van Ich

Tongelre.

villapark over een openbare weg, welke door die Kleeren eigen machig verleid werd, waardoor de langs liggende eigenaren van minder conditie werden. Er was geen tijd om er te gaan kijken, een op gedragen, zicht ter zake, met berlegging van stukken en kaarten, tot ~~bedep. stat.~~ te wenden.

Den 14 Maart 1913 bezocht ik per auto van uit Helmond de gemeente; ik was voor in Waensel gevrees, en ging later nog naar Tongelre.

Het nieuwe raadhuus is sinds een week af geslepen; het ziet er zeer goed uit. — Architect van de gemeente is F. Walkers, architect van Eindhoven; hij heeft ook taakje op hand, haring van de bouwverordening, en vergaderd daarover meestalhs met B. en W.

Bij Raadsverkiezingen wordt druk gestemd; geen princi. piele strijd; het is eenvoudig om hier te doen, anders kunnen de fabrieksarbeiders uit Klein Tongelre niet stemmen; die het meeste bier geft, heeft de meeste kans; nette, fysieke menschen zullen steeds geen candidatuur aanvaarden.

Gemeente geeft zich van moeite voor behoorlijk onderhoud van wegen en waterleidingen; ze is met de waterleidingen begonnen; deze zijn thans in uitstekenden staat; — thans is zij met de wegen bezig, en contracteerde met de N.V. Juliana, Stoomkistfabriek te Etten, voor alle sinkels, tegen $\text{fl}\ 0.25$ per vracht; men rekent in 1913 minstens op 300 vrachten.

Dr Kraags uit Vuren is belast met de geneeskundige zaken verzorging.

Van wege de gezondheidscommissie te Eindhoven is er een melkveerling ingevoerd; deze heeft een werkbare goeden in vloed.

Men is zeer tegen de antwoorden grensregeling met Eindho. ven; als Tongelre het villapark niet misstu. dan kan het onm. gelijk blijven bestaan.

Tongelre heeft contract met Eindhoven over de levering van gas; contract loopt 29 jn. ingegaan, Januari 1913; voor iedere fl^3 gas, door Eindhoven geleverd, krijgt Tongelre een balju cent, die geraamde halve centen zijn voor Tongelre niet voldoende, om de straatverlichting te betalen.

Tongelre.

Daar er elektriciteit kunnen, dan moet Tongelre die, voor zowel licht en klein kraakt behoeft, die via Eindhoven bebrengt, en ontvangt dan voor iedere Kilowatt een balju cent.

Merkous Smits is overleden; „het Hof“ werd eigendom van haar schoenzoon, Klaas de Grady de la Venneille te Leuik, die daar met zijn gezin (twee meisjes van een jr of 12) voorlopig nog niet komen wonen.

Burgemeester bleek mij mede, dat hij dacht tegen 1 Mei 1913 in Tongelre te komen wonen; hij woont thans in den gebouwen alwaar hij secretaris en ambanger is.

Den 31 Juli 1918 bezocht ik per auto van uit Helmond de gemeenten Waensel en Tongelre.

Wij gespeelde met B. en W. liep natuurlijk over het ontwerp van wet van bedep. stat. om de gemeenten rondom Eindhoven, dus ook Tongelre had één gemeente te vereenigen. B. en W. stellen zich niet op het hoge standpunt van wat het algemeen belang vordert; zij houden alleen rekening met de specifieke belangen van Tongelre, en zijn daar natuurlijk tegen de vereeniging; zij zinen volkomen in staat te zijn, die belangen deelt maar behoren te behartigen niet alleen, maar dat beter te kunnen doen, dan wanneer een groot Eindhoven ook voor Tongelre moet zorgen. Ik kan mij hun standpunt eer goed verklaren, al kan ik er mij niet mede vereenigen.

We burgemeester woont thans in Tongelre; hij heeft zich daar een huis gebouwd.

Het verschil van belastingen van landbouwers en burgers is leich. dat strijd bij de gemeenteraadsverkiezingen; de landbouwersgeraken in de min. derheid.

De distributie van levensmiddelen werkt goed, maar is zeer kasbaar; over 1917 moet Tongelre daarvoor $\text{fl}\ 13.000$ betalen.

De aanleg van den harden weg Waensel-Geldrop is blijven steken; ook in 1918 zal die weg niet afgeworpen worden.

Tongelre.

Ook in Tongelre hevucht grote woningnood; een vereniging voor de volkshuisvesting zal dit jaar nog dertig huuringen bouwen; geraamde op $\text{fl} 3800$ per woning. Het geraamde jaarlijksch exploitatiekort bedraagt $\text{fl} 1000$ à $\text{fl} 1200$.

Het salaris der veldwachters bedraagt $\text{fl} 1000 + 10\%$ duurte toeslag. —

Tegen een eventueel groot waterschap voor de Dommel zal men zich niet verzetten. —

Dr Kraupp uit Vianen kan de armen praktijk niet alleen meer dragen; vermoedelijk zal voor Klein Tongelre een ~~sof~~ medicus uit Lindhalen worden aangesteld. —

De gemeente zal waarschijnlijk binnen kort het alge.. meer ambtenaar moeten substitueren; er beginnen armen in de gemeente te komen. —

Nog slechts enkele arbeiders uit Tongelre zijn werkloos; zij werden gesteund uit de werkloosheid verzeeh.. ring (K.N. Dec 1916), waarvoor Tongelre aan de aggro.. metarie 8% betaalt.

Wanneer volgens het stelsel van evenredige verhe.. genroductie thans een nieuwe gemeenteraad moet gekozen worden, zouden daarin volgens B. en W. vijf arbeiders gekozen worden.

Tongelre